

РОСЛИННИЦТВО ТА АГРОЕКОЛОГІЯ

УДК 633.416:631.53

ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ НА НАСІННЄВУ ПРОДУКТИВНІСТЬ БЕЗВИСАДКОВИХ КОРЕНЕПЛІДНИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ ЗРОШУВАНОВОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА ПІВДНЯ УКРАЇНИ

В.О.УШКАРЕНКО –д.с.-г.н.,
В.Г.ФЕДОРЧУК - аспірант,
М.І.ФЕДОРЧУК –к.с.-г.н., доцент,
ХДСГІ

Одним з головних джерел соковитих кормів в Україні є кормові коренеплідні культури, зокрема кормові буряки та морква. Вони містять комплекс біологічних каталізаторів, багаті на легкозасвоювані речовини і вітаміни, сприяють підвищенню продуктивності і плодючості сільськогосподарських тварин. Буряки багаті на вітамін С, морква на вітаміни А, В, В₂.

Найбільші площі серед коренеплідних культур займають кормові буряки, та морква. Площі під кормовими коренеплідними культурами щорічно зростають, проте вирощування їх стримується тому, що виробляється недостатня кількість насіння.

Агрокліматичні умови півдня України сприятливі для отримання насіння коренеплідних культур. При вирощуванні насіння цих культур найбільш поширеним є висадковий спосіб. Але він недостатньо механізований, більш трудомісткий, включає в себе великі затрати праці та матеріальних коштів, для проведення збирання маточних коренеплодів, їх зберігання та висаджування. Технологія вирощування насіння при цьому пов'язана з дворічним циклом розвитку рослин. В перший рік отримують маточки. На другий, після висаджування в ґрунт насіння. Затрати праці при такому догляді складають 220-380 люд.-год.

Останнім часом у зв'язку з зростанням попиту на насіння коренеплідних культур вивчається і широко впроваджується у виробництво безвисадковий спосіб їх вирощування.

Суть безвисадкового способу заключається в тому, що посів кормових буряків та моркви проводиться в літній період, це дозволяє рівномірно розподілити коренеплоди по всій площі посіву, і отримати дружні і повні сходи. Восени коренеплоди не викопуються, а залишаються в ґрунті для зимування. Весною коренеплоди, що перезимували, відростають і утворюють квітконосні пагони та пло-

доносять. Таким чином даний спосіб вирощування насіння відповідає природньому їх розмноженню. Крім цього безвисадковий спосіб дає можливість звільнитись від трудомістких процесів, збільшити кількість і якість врожаю насіння при зниженні в 2-3 рази порівняно з висадковим способом затрати праці та коштів на отримання насіння.

В зв'язку з цим в умовах зрошувального землеробства на півдні України в дослідному господарстві "Приозерне" Херсонського СГП в 1994-1997 роках були проведені дослідження по вивченню елементів технології, що впливають на зимостійкість і продуктивність безвисадкових насінників коренеплідних культур.

В задачу дослідів входило вивчення питань по впливу строків сівби на ріст і розвиток рослин, їх збереження в зимовий період, врожай та якість насіння.

Схема дослідів включала строки сівби в літній та осінній періоди. В результаті досліджень було виявлено вплив різних строків сівби та зимування рослин. В залежності від строків цей показник змінювався в середньому за три роки вирощування для кормових буряків від 41-74%, а моркви 22,7-62,9%.

Як вияснилось, на зимостійкість безвисадкових посібників впливають: тривалість осінньої вегетації та метеорологічні умови, що склалися в зимовий період росту та розвитку рослин.

Відомо, що найбільш високу стійкість до несприятливих умов зимового періоду є рослини кормових буряків, середня вага яких досягає 7-11 грамів, а діаметр коренеплода 13-16 мм, для моркви 7-9 грамів та 5-7 мм відповідно.

Дослідами встановлено, що збереженість безвисадкових насінників як раніх так і пізніх строків сівби знижуються порівняно з оптимальним.

Це обумовлено тим, що рослини раніх строків сівби сформувались в умовах підвищеного температурного режиму за літньо-осінню вегетацію, розвивають сильну надземну масу, нарощують відносно високу масу коренеплоду. При пізніх посівах рослини за короткий час вегетаційного періоду не встигають розвинути сильний листовий апарат і наростити оптимальну масу коренеплоду і до зими в них не накопичують в достатній кількості пластичних речовин. Тому в них понижена зимостійкість і вони гинуть при більш високих вегетивних температурах ніж рослини вищезгаданих строків сівби.

Урожайність і якість насіння безвисадкових коренеплідних культур залежно від строків сівби змінювалась в такій же послідовності як їх збереженість. В середньому за три роки досліджень найвища врожайність насіння кормових буряків була отримана при їх сівбі в другій декаді серпня, а для моркви найкращим строком сівби

була перша декада серпня і склала відповідно 10,9 ц та 4,2 ц насіння з одного гектара, в кращі роки цей показник зростав для буряктв до 18,0, а моркви 7,4 ц з одного гектара.

Кращим попередником для безвисадкових насінників є озими на зерно та зелений корм, кукурудза на зелений корм чи силос, а також другі культури, що рано звільняють посівні площі.

Після збирання попередників вносяться добрива і проводиться лущення стерні в два сліди на глибину 6-8 см. Потім виконується оранка на глибину 20-22 см плугом з передплужником, чи безполіцева оранка на таку ж глибину з послідуочим вологозарядковим поливом нормою 600-800 м³/га в залежності від кількості вологи в ґрунті.

Посів безвисадкових насінників проводять в першій-другій декадах серпня в залежності від культури сівалкою СО-4,2 з шириною міжряддв 70 см. Норма висіву кормових буряків складає 14-16 кг, а моркви 4-5 кг на один гектар. Якщо в цей період відмічається недостатня вологість в ґрунті, то проводиться сходовизиваючий полив невеликою 200-250 м³/га нормою.

В осінній період догляд за посівами включає міжнародний обробіток ґрунту, два-три вегетаційні поливи та укривання рослин на зиму.

Характерно відміжити, що загортання рослин на зиму виконується при настанні стійкого похолодання /друга декада листопада/, так, щоб земля прикривала дві тритини листків рослин по висоті.

Після зимівлі проводиться розкриття насінників боронами з послідуочим внесенням мінеральних добрив, вегетаційними поливами нормою 400-450 м³/га та рихленням міжряддв.

Збирання безвисадкових насінників проводять двохфазним способом при побурінні 20-30% клубочків у кормових буряків, а для моркви 50% суцвітв.

Таким чином, з проведених досліджень слідує, що для отримання найбільшого врожаю насіння безвисадкових культур моркви слід сіяти в першій, а кормові буряки в другій декадах серпня. Ці строки сівби сприяють кращій зимостійкості; впливають на архітекtonіку рослин. Насіння, отримане з рослин цих строків сівби, має кращі якісні показники.